

STM 1930

Magnus Gabriel De la Gardies hovkapell 1645-1686

Några anteckningar

Av Emil Trobäck

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikkforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

MAGNUS GABRIEL DE LA GARDIE'S HOVKAPELL 1645—1686

NÅGRA ANTECKNINGAR

AV EMIL TROBÄCK (Stockholm)

I en genom Kungl. Vitt. Hist. och Antikvitetsakademien utgiven vägledning rörande Läckö slott, författad av arkitekt Ärland Noreen,¹ heter det i inledningen: »Läckö slott tillhör Kronan och står under byggnadsstyrelsens direkta vård.» Efter flera hundra års förfall kommer genom den nu pågående restaureringen av Läckö slott ramen kring det kulturcentrum, som här en gång bildades av M. G. de la Gardie, att återställas i värdigt skick.

Vad som förekom inom ramen kan man få en liten föreställning om genom studerandet av handlingar och räkenskaper i de »De la Gardie'ska Samlingarna» i Riksarkivet. Av räkenskaperna framgår att på extra ordinarie staten utom målare och bildhuggare m. fl. en tid även förekommo musiker, som senare påträffas under rubriken »Musicanterne».

De insatser, som blivit gjorda av arkitekter och andra konstnärer, komma genom restaureringen av slottet åter till heders, då däremot musikens förklingande konst endast lämnat spår efter sig i torra räkenskaper. Instrument och musikalier ha skingrats liksom övriga inventarier med undantag för rester av orgeln i slottskapellet.

Det musikaliska inslaget vid M. G. de la Gardie's hov bestod av organister, luthenister, sångare, en violinensemble på 4 à 5 man samt en avdelning trumpetare med pukslagare. Att denna lilla ensemble hade en viss befruktande betydelse för musikintresset bland ungdomen, därom vittna de många ansök-

ningshandlingar rörande anställning och musikstudier, som förekomma.

M. G. de la Gardie, som varmt ivrade för och understödde svensk konst, anställde på 1600-talet svenska discantister vid sitt hovkapell. Här, liksom vid Kungl. Hovkapellet, fanns sålunda tillfälle för musikbegåvade ynglingar att med början som discantist erhålla undervisning i musik — något, som hade stor betydelse för uppammandet av svenska musiker. Från hovkapellets discantister utgingo som bekant några av våra mest bemärkta musiker på 16—1700-talet. Bland de la Gardies discantister är det särskilt en, som väckt min uppmärksamhet och till vilken jag återkommer.

Även M. G. de la Gardies fader, den store krigaren, Jakob Pontusson de la Gardie, som år 1615 erhöll Läckö i förläning, omgav sig enligt räkenskaperna med en betydande hovstat, i vilken även musiker förekomma. För att få en överblick över musikernas förekomst vill jag i kronologisk ordning utgå från år 1645. I avlöningslistan för år 1645 d. 8 Juli, upptages endast en pipare, benämnd Michell. De stora händelserna för M. G. de la Gardie under åren 1645—47, nämligen avancement, kriget i Skåne och ej minst giftermålet med Karl X:s syster, pfalzgrevinnan Maria Eufrosyne, göra sig även märkbara i räkenskaperna. En hel avdelning trumpetare med pukare har nu tillkommit, tillika med drabanter och annat krigsfolk. I spetsen för trumpetarna stod en Hans Munch med 150 dal., därefter följa Daniel Reger med 120 dal., Jörgen med 100 dal., Hindrich med 40 dal. och Otto med 40 dal. i lön samt Sven pukslagare.

Det stora militära inslaget, den yttre ståten och de stränga ordningsreglerna nödvändiggjorde trumpetarnas förekomst. I de bordsartiklar, som M. G. de la Gardie författat på Läckö och som innehålla regler hur man skulle uppföra sig vid bordet¹, förekommer i artikel N:o 5 följande: »Och på det alla må Hweta tiden, då måltiden Hålles, ty giwes där till tecken med Trompeten, om middagen klockan 11 och afton klockan 6.»² För matordningen var personalen noga uppdelad i »tafflar».

¹ Bordsartiklarna äro avtryckta i ovananförda arbete av Noreen, sid. 59.

² Till den av M. G. de la Gardie år 1667 å Läckö slott uppförda loggian åt stora borggården hörde även den s. k. »Trumpetaregången». Denna benämning antyder att trumpetsignalerna härifrån utfördes.

¹ Ärland Noreen: Läckö slott = Svenska fornminnesplatser. Vägledningar utgivna genom Kungl. Vitt. Hist. och Antikvitetsakademien. N:o 12. Stockholm 1929. Wahlström & Widstrands förlag.

Till trumpetartaffeln hörde även kammartjänarna. Av intresse är en uppgift på ordningen i ett festtåg, som förekommit på 1660-talet. Varje grupp är noga angiven. Tåget öppnas med 1 pukare och 4 trumpetare, därefter följer »*Mester del Campo General*» med 6 lakejer (»a la Cavaliere») o. s. v. Även scenarium för teaterpjäser förekommer. Redan år 1648 drogs M. G. de la Gardie, som avancerat till general, bort från sin maka och deltog bland annat i Prags belägring. I detta års räkenskaper förekommer en »Harpenist» (namnet ej angivet), som förmodligen hade till uppgift att förströ »Hennes höga Nåd» under makens bortovaro. Efter att ha erhållit stora rikedomar och förläningar samt deltagit i fredsfestligheterna i Nürnberg 1649 medförde de la Gardie från Tyskland en troligen mycket framstående violinkvintett. Så småningom framkomma genom räkenskaperna medlemmarnas namn. I räkenskaperna för år 1650 förekommer efter »Conterfejaren Münnichhofen» en »Englicher musicant», troligen harpisten från 1648. År 1653 börja organisterna komma till synes under rubrik »Kyrkor och skolor». Deras antal ökas i och med det livliga kyrko- och orgelbyggande, som företogs. År 1668 byggdes orgeln i slottskapellet på Läckö av orgelbyggaren Hans Horn från Göteborg.¹ År 1665 förekommer orgelbyggare Hindrich Syrac. Den av de la Gardie skänkta orgeln till Veckholms kyrka byggdes år 1655² av Frantz Bohl,³ som enligt en räkning även utfört arbete för de övriga orglarna. Bohl var anställd vid hovet i Stockholm och möter i räkenskaper över hovkapellet. På 1670-talet förekommer en hel mängd instrument, av vilka en del stod under uppsikt av orgelbyggaren Matthia Stöödh. I »Sandbergska Samlingen» Å 9:de band. folio 7885 (Kammararkivet) finnes en uppgift, som belyser det livliga instrumentbyggandet. Uppgiften, som troligen blivit avsöndrad från De la Gardieska samlingarna i Riksarkivet, är mindre känd och bör därför bli bekantgjord. Den lyder:

¹ Fasaden till denna orgel, förfärdigad av okänd mästare, flyttades år 1866 till Ulriksdal, återuppsattes på sin ursprungliga plats 1926. (Se Noreen a. a. sid. 36.) Beskrivning av orgelverket är under utarbetning av bibliotekarien C. F. Hennerberg, vilken på riksantikvariens uppdrag undersökte detsamma år 1928.

² År 1653 enligt Hülphers: Historisk Afhandling om Musik etc. Westerår 1773 (sid. 258). Namnet skrives även Boll.

³ Hülphers, sid. 180.

Upsattz på hwadh arbete iag giort haf:r then tidh iag warit i hans hög Greffl. Excell:tz dienst, förutan det iag giort af Nyö, som effter Contractet Stäckewijs warit betingat.

1. Reparerat Positivet på Höijentorp.
2. Een Clav Cimbals dersammestädes.
3. Reparerat Orgelverket i Egbö kyrkia.¹
4. Reparerat Positivet i Scherff.¹
5. Reparerat och myket giort af Nyö på itt Swart Positiy som kom först till Leckö.
6. Reparerat samma Positiv andra gongen sedan dhett wart fört till Mariædahl och under wägen fahrit myket illa.
7. Upsatt och reparerat Orgerna på Läckö, sedan dhe woro nedrifne undan wådhelden.
8. Twenne gonger warit på Leckö och öfwersedt dhett store Positivet i Kongsalen, och Clavcimbale der sammestädes med Strengiar upsatt och förbetrat.
9. Orgelverket i Lidköping² som offast renoverat, serdeles 1678 dhett giort chormessigt, och alla Pipor omstämbt, rensat, och med grofware stembnor förbetrat.
10. Alle desse wärk och Instrumenter hafwer iag twenne gonger hwart år serdeles 1676 och 1677 besökt och tillset om dhe någon förändring hafwa taget, och effter min förskrifning, williat wahrit wiss att dhe altid måtte stå widh mackt.
11. Alle desse resor hafwer iag af egne medel giort, och ingen Skiutz åtnutit ej heller under resorna förtäring.
12. Skulle detta som upsatt är sýnas icke så fyllest Correspondera emot dhen löön iag åtniuta böör effter min Nådigste Herres och Grefwes skriffelige försäkring, så hoppas iag H:r Camereraren lærer der emot behierta 1. hwad moderation iag brukat i alt dhett iag giort af Nyö, det ej upsettandes för halfft wärde och betalning. 2. att här effter lära orgelwerken, Positiver och Instrumenter ju mehr och mehr allestädes innom H:s Hgl: Excell:tz gebieter förökas, att man snart ej stort mehra

¹ Ej nämnda i Hülphers.

² Jfr Hülphers sid. 238.

om åhret skall hinna förrätta ähn holla dhem wid mackt,
hwarföre ingen annan betalning serdeles man kan hafwa
att wenta.

M. P. S. ●.¹

Förteckning på hwadh iag bekommit för gjort arbete å Njö
åt H:s Hög Greffl: Excell:tz H:r Rikzcantzl: n

För Itt Stort Positiv på KongsSalen i Leckö af 7
Stembner. Item een stor Clave Cimbäl med spinet,
tillhopa 50 Rd:r
För Itt Positiv som fördes till Eekholm² 30 Rd:r

Hwad mig till Kost och Materialier i Pertzedler eller Pen-
ningar kan wahra lefwererat hafwer iag merendelz qwitterat
och sedan fallet mig af minnet.

Uppå Hans Höhgrefl: Excell:tz vår Nådige Herres H:r
RichzCantzelerens wägr hafwe wij undertecknade accorderat
med orgellbyggaren Mestr Matthia Stöödh om ett Orgellwärc
till Mariædahls Cappell således: att M:r Matth: det medh
forderligaste förfärdigar medh Sina siw [sju] stembnor upricktigt
och förswarligit.

Hwar emoot honom hermedh försäkras förutan kåst och
Materialer Tiugio rd:r in Specie eller des wärdhe i annat
gångbart Mynth, hwilla honom ricktigt tillställas skohla nu
halfparten och den öfrige deelen när arbetet är färdigt; detta
beträffas med währ och M:r Matthiæ underskrift: Datum
Lijdeköpingh d:—10: Martij A. 1680:

Lars S: Skragge.

M. P. S. O.

Som generalguvernör i Livland år 1655 hade M. G. de la
Gardie i sitt följe 4 trumpetare och 1 pukare. På extra
staten (Riga) förekommer en luthenist (namnet ej angivet).

Vid vistelsen på de olika slotten ha även musikanterna
varit följaktiga. I Käggleholms räkenskaper upptagas år 1661:
1 trumpetare, 1 kyrkokantzelist, som även är organist, luth-

¹ M. P. = Manu propria = med egen hand.

S. O. = Servus observantissimus = ödmjukaste tjänare.

² Friherrskap i Uppland.

nisten Duall, musikan Ros(en) och tre andra, ej namngivna
musiker. Under åren 1662—63 förekommer en ökning av
kapellet med två vocalister och två discantister. Sången hade
gjort sitt inträde i ensemblen, vilket var av betydelse för
discantisternas undervisning. En av dessa, Paul Gustaff Galle,
tycks ha varit en intresserad och framåtsträvande person.
Efter att ha ryckt upp i violinisternas led, söker han näm-
ligen komma utrikes för vidare studier. I en av honom
skriven ansökan anhålles om ett års permission och rekom-
mendation för att »Uthi Musicen capablare att gjöre hos en
förnehm Violist i Hamburg, Sidon widh nampn, hwilken alla
för den Kiekaste Violist i Europa berömmes, hwarom cor-
nettisten Jürgen beskiedh hafwer, densamme wäll kienner
emedan han hos bem:te Violist en långh tijdh logerat hawer». Denna hans ansökan synes hava blivit bifallen, ty under
året mellan 1668—69 förekommer ej hans namn, som sedan
1670 åter framträder i räkenskaperna. Av ovanstående framgår
att även cornetten eller zinkan använts i ensemblen och att
Jürgen trumpetare¹ tidigare varit i Hamburg och stude-
rat. En annan yngling, Erik Bengtsson, uttrycker i en
skrivelse sin tacksamhet till Exellensen för det understöd han
erhållit under sin sjukdom, samt att han blivit i tillfälle få
studera musik. Han beder även om hjälp för anskaffandet
av ett pedalclaver, ty det clavicordium han hade till låns
blev återfordrat. Bengtsson erhåller senare organistplats efter
Sven Månsson.¹

Från vocalisternas inträde år 1662 till år 1667, då första
gången kapellmästaretiteln kommer till synes, förekomma
följande musiker:

»Georgh Schelle Capellmästare Lön 937.16 dal.

Casper Jacob Violist

Abraham Kiöhler Violist 650 dal.

Paul Galle Violist 400 dal.

Carl Hintz Basist (även Violist och sångare)

Hans Christoffer Wulff, Violgamnist 900 dal.

Sven Tiällander Musicant

Ros(en) Musicant

Adolph Bino Sjungare

¹ Se bilagan.

Johan Christoffersson Roman Sjungåre
 Johan Christoffer Schale Discantist
 Georg Smeltzer Organist
 Daniel Langh Organist
 Casper Krüger Organist.»

Denna besättning stämmer bra överens med det instrumentbestånd, som förefanns. I ett inventarium i Riksarkivet uppgives, att på musikläktaren stod en låda, gjord av postmästaren i Falun och innehållande följande musikinstrument:

3 diskantviolier med stråkar, 1 viola de gamba med stråke, 1 angelic (= ett slags luta), 1 zitrinchen (= liten zittra).¹

Musikläktaren var belägen i kungssalen och framträder tydligt på fig. 10 i boken om Läckö slott. Hahr säger i sitt verk »Konst och konstnärer vid M. G. de la Gardies Hof», följande: »Det sydöstra tornrummet är musiksalen. Den är hvälfd, stor och ljus med åtta fönster. I väggnischerna ha antagligen förr stått 'romaner'. Enligt en upplysning av arkitekt Noreen hann ej musiksalen bli i ordningställd till följd av reduktionen. År 1670 förekomma flera olika uppgifter om musikerna. I en avlöningslista under rubrik »Musicanterne» finnes följande uppgift: »Abraham Kiöler och Paul Galle båda tillhopa bekommit 350 dal. Siungarepoiken Johan Roman 66.24 dal.

Denna lilla uppgift med namnet Roman väckte mitt intresse att söka utforska, huruvida denne kunde ha någon förbindelse med Johan Helmich Roman, »Svenska Musikens Fader.»

I en samling brev till M. G. de la Gardie från olika personer med namnet Roman stavas namnet som ovan, men i två brev från musikern Roman (även ställda till de la Gardie med egenhändig namnteckning) skriver denne sitt namn: Johan Rauman. Stavningen av familjenamnet förde tanken till Sahlstedts »Äreminne» över Johan Helmich Roman, som angiver, att Johan Romans fader var »drabantcorporalen N. Rauman».

Denne var med all sannolikhet en av de sex drabantcorporaler, som år efter år förekomma i kungl. hovets räkenskaper (tyvärr ej namngivna). Jag vill nu följa den unge discantistens utveckling, som är av visst intresse, då den synes

¹ Ä. Noreen a. a.

föra fram till hovkapellisten Johan Roman. Den lilla »siungarepoiken» hade tydligen dragit uppmärksamheten till sig, ty i huvuduppgiften på musikerna för år 1670 benämnes han »Musici Pagen», en benämning, som varken tidigare eller senare förekommer i räkenskaperna på någon av discantisterna. Enligt Hahr sökte sig söner från adeln och landets förnämsta släkter till M. G. de la Gardies pagekår. Därför måste den unge musicipagen ha besuttit särskilda egenskaper för att i räkenskaperna få figurera som deras jämlike, och som sådan blev han troligen även delaktig av den uppfostran, som meddelades pagerna av »Page Præceptoren» Johan Collin.

Efter några års undervisning ryckerpagen upp i violinisternas led, där han förekommer till år 1679. Av anteckningarna i marginalen på löneuppgifter finner man, att M. G. de la Gardies musiker även varit med i följet, då han uppehöll sig i Stockholm, där han residerade i »Stora Huset», som palatset »Makalös» kallas i räkenskaperna. I år 1677 års räkenskaper är antecknat för ett par musiker att de »blifwa i tjenst så framt dhe följa hovet och ej längre i Stockholm sig uppehålla».

Tydligt är att musikerna under vistelsen i huvudstaden hört sig för om anställning i hovkapellet, isynnerhet som, enligt hovkapellets räkenskaper, flera vakanser förekomma under åren 1675—85. En av musikerna, »violgambisten» Hans Christopher Wulff, övergick år 1678 till hovkapellet liksom tidigare musicant Ros(en) (1663—76), vilken dock återgick till de la Gardie 1679. Även violinisten Carl Hintz övergick till hovkapellet (1666). Det är därför troligt, att Johan Roman, som år 1679 (enligt en anteckning) avfördes från hovstaten, redan då sökte sig till hovkapellet, ty det året avreser M. G. de la Gardie från Stockholm till sina gods Vänngarn och Höjentorp, det enda som återstod av hans rikedomar efter reduktionen. År 1679 funnos emellertid fyra vakanser i hovkapellet, men som varande ung fick Roman nog först gå på prov och med en annan dela de 300 daler — utgörande lön för »två musicanter» — som förekomma i en uppgift i 1682 års hovräkenskaper, tills han blev fast antagen 1683.

Om man utgår ifrån, att han som discantist år 1670, alltså före målbrottet, befann sig i 10—11 års åldern, skulle han vid sitt inträde i hovkapellet år 1683 hava varit omkring

23—25 år. Om Johan Romans gärning som hovkapellist är ej något särskilt bekant utom att han ansågs ha varit en främstående musiker.¹ Att sonen Johan Helmich redan vid 7 års ålder kunde väcka hovets uppmärksamhet med sitt violinspel, vilket lade grunden till hans vidare utveckling, får man väl betrakta som faderns förtjänst. Betänker man dessutom storleken av en kapellistlön den tiden, så förstår man, att det säkert ej var utan stor uppoffring från faderns sida, som Johan Helmich sattes i tillfälle att göra de studier, vilka ledde till hans stora lärdom och »bokvett»². Denna uppfostran tyder kanske också på att pappa Roman själv tillägnat sig en viss bildning, troligen grundad på den undervisning han erhöll under pagetiden. Även om Johan Helmich genom understöd från hovet bereddes möjlighet till utländska studier bör ej förglömmas den insats, som till dennes fromma säkerligen gjordes av fadern till »Svenska Musikens Fader», Johan Roman.

Av räkenskaper framgår att M. G. de la Gardie, som år 1680 upphöjdes till riksdrots men av ekonomiska skäl drog sig tillbaka till Vänngarn och Höjentorp, i det längsta sökte behålla sina tjänare, vilkas avlöningsfordringar år från år komma till synes.

I 1681 års »avräkningsextract», upprättat av kamreren Lars Skragge Stockholm den 16 Aug., är antalet musiker detsamma som tidigare. De synas ännu troget ha hållit ut, men i en av hovrätten år 1687 begärd uppgift på »betjente som hafwer att fordra» hos M. G. de la Gardie, förekomma utom Paul Galle, som började som den första discantisten, endast Joachim Ratkye och Johan Hind[rik] Adler. M. G. de la Gardie, den lysande ädlingen med det goda hjärtat, till vilket så mången ungdom ej förgäves vädjat³, hade år 1686 gått till sina fäder.

¹ Patrik Vretblad: Johan Helmich Roman. Stockholm 1914.

² I bouppteckningen 1734 den 20 Juni i Rådhusarkivet efter Johan Helmich Romans maka F. Björk har Roman själv uppgivit sina tillhörigheter, bland vilka förekommer ett rikhaltigt bibliotek, musikalier, instrument m. m., som befann sig i hans »Stenhus», kallat »Noaks Ark» vid Repslagaregatan i Stockholm.

³ I brev av den 21 Juni 1670 till de la Gardie vädjar Johan Roman till dennes »bepröfda medfödda omsorg och bevägenhet emot sin ringaste tjänare». Brevet är undertecknat Johan Rauman.

Bilaga

FÖRTECKNING ÖVER MUSIKPERSONALEN

Kapellmästare:

Georg Schelle, 1667 (se violinister)

Harpister:

En ej namngiven, 1648—49

Violinister:

Ros(en), 1660—63 (1679)
Casper Jacob, 1663—67
Carl Hintz, 1663—1666
Paul Galle, 1665—86 (se disc.)
Joh. Abraham Kiöler, 1667—73
Jurgen Schale (Schelle), 1667 (se kapellm.)
Johan Roman, 1673—79 (se Disc.)

Musiker utan instrumentuppgift:

5 st. musikanter, 1649
1 engelsk musiker 1650 (troligen harpisten från 1648)
Sven Tiällander, 1665
Adolph Tiällander, 1665
Poll, 1668
Hans Christopher Schale, 1668 (se disc.)
Chichman, 1668
Brandel, 1680

Viola da Cambaister:

Hans Christoffer Wulff, 1650—78
En ej namngiven, 1679

Basister:

En ej namngiven, 1650
Carl Hintz, 1663 (se violinister)
En bas o Viola da Gambaist, ej namngiven

Luthenister:

En ej namngiven (Riga), 1655
Dual (Kägleholm), 1661
En ej namngiven, 1680

Organister:

En ej namngiven, 1653
En på Kägleholm, ej namngiven, 1661
Schmeltzer, 1664
Strauch, 1664
Daniel Langh, 1666
Schweder Möller, 1667
Casper Krüger, 1667
En på Jacobsdahl, ej namngiven, 1668
Jonas Carsolinus, 1670
Joachim Ratge (Ratkye), 1672
Adler, 1678
Gabriel Gabrielson, Läckö, 1680
Sven Månsson
Jonas
Erich Bengtson Gzambeckius
Casper Skringer
Joh. Nickels
Daniell Weixer
Carl Sylfwius, 1681

<i>Vocalister:</i>	Hindrich, 1645
2 st. ej namngivna, 1662	Otto, 1645
Johan Adolph Bino, 1666	Bona Ventura, 1649
Johan Christoffersson Roman	Oluff, 1649
1667	Pfillip, 1649
	Henning, 1652
	Gustaff, 1652
<i>Discantister (sjungarepojkar</i>	Lille Jörgen Müller, 1656
<i>musicantdrängar):</i>	Jörgen Reijer, 1656
Paul Galle (se viol.), 1662	Lars, 1656
Hans Christopher Schale, 1664	Hindrich Hoffdrenge, 1663
(se musiker utan instrument-	Lorentz Lax, 1664 död 1665
uppgift)	Paul Rommell, 1664
Adolph	Olof Hälsingh, 1668
Johan Roman (Musicipage), 1670	Erich Meyer, 1670
Pouvel, 1677	Anders Stark, 1670
	Christopher Möllendorph, 1672
	Hans Jurgensson, 1679
<i>Pipare:</i>	Sven Jacob Wiger, 1680
Michell, 1645	Jörgen Schön, 1680
	Jörgen Schönfelt, 1680
<i>Trumpetare:</i>	<i>Pukslagare:</i>
Hans Munch, 1645	Sven, 1645
Daniel Reger, 1645	Gottfrid, 1656
Jörgen, 1645	Wisnefskij, 1670

RÉSUMÉ.

Magnus Gabriel de la Gardie, le gentilhomme le plus riche et le plus brillant de son temps, en Suède, s'intéressait chaudement aux arts suédois, arts qui jouissaient à sa cour d'un appui et d'une faveur qui étaient loin d'être négligeables. Le présent compte-rendu de son intérêt au point de vue de la musique fait parfaitement ressortir l'importance qu'eut cet intérêt pour un certain nombre de jeunes musiciens suédois, au XVIIème siècle, parmi lesquels on peut remarquer le père de Johan Helmich Roman, selon Hülphers (1773) »Musices Sacræ in Svecia instaurator et restaurator».